

Najaarsexcursie PRO SILVA Vlaanderen

“Beheer van bossen op rijkere bodems”

Op 29 & 30 oktober 2004 organiseerde de werkgroep Pro Silva Vlaanderen van de VBV haar najaarsexcursie rond het thema “Beheer van bossen op rijkere bodems”. Het beproefde recept - het komen tot discussie en uitwisselen van ervaringen tussen bosbeheerders - werd ook hier met succes boven gehaald. Plaats van het gebeuren was deze keer het Bois de Lauzelle te Ottignies, zeg maar het bos van de universiteit van Louvain-la-Neuve. Centrale thema's in de terreindiscussies waren de gebruiksmogelijkheden van zogenaamde secundaire boomsoorten en de onmiskenbare voordelen die het gebruik van natuurlijke verjonging kan bieden op eerder rijke bodems.

Een centraal gegeven tijdens het eerste dagdeel was de **omvorming van homogene beukenbestanden** naar een meer gevarieerd bostype. Een dergelijke omvorming wordt hier door de beheerder nagestreefd niet alleen vanuit ecologische motieven (het verhogen van de biodiversiteit) maar ook om te kunnen beschikken over een voorraad van verschillende boomsoorten om op wisselende marktsituaties te kunnen inspelen. Uitgaande van het gegeven dat de beheerder koos voor een **groepsgewijze verjonging** door middel van femelkap, is een volgende cruciale vraag **boomsoortenkeuze**. De eerste excursiestop toonde ons een verjongingsgroep waarin na de eindkap boskers in wijd verband werd geplant. Een **aanplanting** die op zijn beurt gevolgd werd door een succesvolle **natuurlijke verjonging** van es, esdoorn, olm en tamme kastanje. 23 jaar later bleek het planten van de boskers niet zo'n goede investering te zijn geweest. De meeste bomen blijken nu krom en takkig en moeten het qua concurrentiekracht afleggen tegen esdoorn en es. Zeker in een situatie van

ROBBIE GORIS EN BART VAN DER AA, Pro Silva Vlaanderen

verjongingsgroepen speelt de kwaliteit van het plantgoed een belangrijke rol. Alle deelnemers waren het er ook over eens dat de grootte van de verjongingsgroep bepalend is voor de te gebruiken boomsoorten. De 10 are die hier gekapt werd, was ontoereikend voor een veeleisende boomsoort zoals boskers. Wat de selectie van eventuele toekomstbomen in dit bestand betrof, ging de voorkeur van de meeste deelnemers uit naar es en esdoorn. Ook bij de minder voor de hand liggende olm waren de meesten van oordeel dat de mooie stamvorm de selectie van een aantal toekomstbomen verantwoord maakte, niettegenstaande de kans op aantasting door de iepenspintkever.

Onze aandacht was alleszins gewekt door de es en esdoorn. De **gewone esdoorn** werd verder nog bewonderd: snel opgemeten gegevens over afmetingen en benaderende leeftijdsgegevens (meegedeeld door de beheerder) leerde ons dat een jonge esdoorn op een rijke leembodem een gemiddelde jaarlijkse omtrekaanwas van ca. 5 cm/jaar kan realiseren. En dit met een houtkwaliteit die voldoende hoog is om **verkooprijzen** te halen die deze van inlandse eik benaderen tot zelfs overtreffen! Ook de lokale bosbeheerder heeft de mogelijkheden begrepen die natuurlijke verjonging biedt op dergelijke rijke bodems. Bewijs daarvan was een succesvolle verjongingsgroep met es.

Een merkwaardig bestandje van **winterlinde** in wijd plantverband werd stevig bediscussieerd. Deze groep was aangeplant met de doelstelling om lindes met een takvrije stam van 6-8 m te produceren. Daartoe werd eerst een nevenetage van beuk tussen de lindes voorzien, die later werd gekapt. De lindes worden intensief opgesnoeid. Grote snoeiwonden overtuigden de aanwezigen ervan dat de lindes beter in nauwer verband geplant waren. Snoeien blijft noodzakelijk bij linde maar een dichter plantverband zorgt voor kleinere zijtakken en dus ook kleinere snoeiwonden. Minder vrijstellen had hier eventueel ook aan tegemoet kunnen komen hoewel onder de diepe schaduw van linde maar weinig overleeft. Dit bracht ons bij een idee voor omvorming van kathedraalbestanden van beuk. Linde heeft door zijn schaduwwerking ook het doorkijkeffect dat bij veel recreanten erg gesmaakt wordt maar de goede strooiselkwaliteit geeft achteraf wel meer mogelijkheden dan het zure beukenstrooisel. **Kan linde dus een alternatief vormen voor beuk in onze grotere wouden?**

De voorbeelden die we hier zagen toonden aan dat het begrip “**secundaire boomsoorten**” geen negatieve bijklank mag hebben. Al te vaak wordt het “secundair” karakter

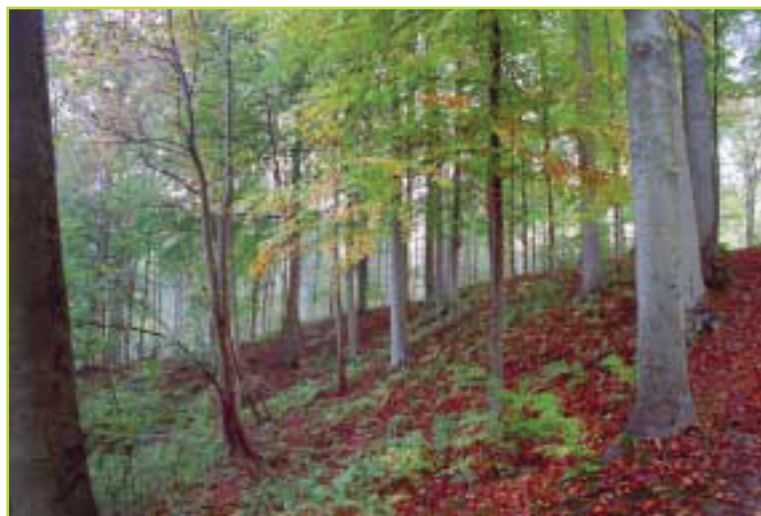
geassocieerd met een vermeende inferieure groei­kracht of houtkwaliteit. Het klopt dat de meeste “secundaire” boom­soorten geen bestandvormende boomsoorten zijn maar niettemin kon in de bezochte bestanden duidelijk waarge­nomen worden dat deze soorten niet alleen een belangrijke ecologische meerwaarde kunnen realiseren maar ook een niet te onderschatten economische aanvulling kunnen bete­kenen door het bieden van alternatieve én kwaliteitsvolle houtsortimenten.

Gediscussieerd werd ook over het eerder **intensieve beheer** in het Bois de Lauzelle. In de huidige omstandigheden wordt hier voor ongeveer € 40.000 per jaar kwaliteitshout verkocht. Aan de kosten­zijde heeft men een voltijdse tech­nicus in dienst die het volledige bos­beheer maar vooral het vrijstellen, zuiveren en snoeien tot taak heeft. Economisch wordt hier ongeveer break-even ge­werkt maar wat als de­zelfde beheerder zich zou concentreren op toekomstbomen over een oppervlakte die een factor twee groter is? Zou men dan de productiecapaciteit van de stand­plaats niet veel beter benutten en verantwoord investeren in productie van kwaliteits­hout? Los van de berekeningen, was ieder het er over eens dat hier een **originale manier van zuivering** werd door­gevoerd in de natuurlijke verjonging van es. Het afzagen met een scherpe en schuine snede op heup­hoogte is niet alleen ergonomisch maar blijkt ook zeer effectief te zijn als bescherming tegen wildschade.

In het valleigedeelte konden we een bestand doorlopen waar acht jaar geleden de **hoofdetage van populier geëxploiteerd** werd met behoud van de (aangeplante) **neven­etage van zwarte en grauwe els**. De populieren werden uit het bestand gelierd om de schade aan de bodem te beper­ken. Het dient wel gezegd te worden dat de populieren ver­moedelijk niet al te zwaar waren en dat het een eerder smal bestand betrof. Hierdoor kon het werken met een lier al efficiënter gebeuren. Hoe dan ook kunnen we diegenen die nog niet overtuigd zijn dat populier geëxploiteerd kan wor­den met behoud van de nevenetage, aanraden hier eens te gaan kijken.

Op een aantal excursiepunten werd ook gediscussieerd over belangrijke aandachtspunten voor de bos­beheerder die rekent op **verjonging van zomereik** in zijn bestand. Een eerste bestand betrof een vochtige, rijke en door kalk­rijke kwel beïnvloede stand­plaats waar gedund wordt op basis van doeldiameters. Daarbij komen bomen vanaf een bepaalde commerciële diameter in aan­merking voor een individuele eindkap. Met dergelijk beheer werden de toe­komst­kansen van zomereik laag inge­schat. Door lichtge­brek zal zomereik op lange termijn geen stand houden. **Conclusie:** ofwel wordt de aanwezigheid van zomereik in dergelijke bestanden niet als prioritair beschouwd ofwel kiest men resoluut voor sterkere dun­ningen en het hand­haven van een veel lagere bestands­voorraad met bijhorend lager grond­vlak. 15 - 18 m³/ha wordt aange­haald in recente literatuur.

In een tweede bestand op een zuidgerichte helling met ver­moedelijk een eerder zandlemig karakter, werd een **lichtings­kap** uitgevoerd om natuurlijke verjonging van zomereik te stimuleren. Dit resulteerde echter in overvloedige verjonging van **Amerikaanse vogelkers**. De eiken heeft men er dan maar ingeplant, aangevuld met haagbeuk. Die bleek op dit type bodem wel efficiënt bij het in de hand houden van de verjonging van Amerikaanse vogelkers (een vorm van biologische bestrijding). Een mooie werkwijze maar ongetwijfeld niet toepasbaar in Kempische uitgangssituaties.

Nog hoger op de helling kwamen we in het bereik van de armste stand­plaats voor het Bois de Lauzelle. “Arm” is hier een relatief begrip. De bodem bestaat uit kleihoudend ter­tiair zand dat heel wat rijker is dan het zuivere zand dat in het Kwartair in de Kempen is komen aan­waaien. Het vraag­stuk hier betrof de **omvorming** van de bestanden op basis van **grove den naar meer gemengde bestanden**. Uit de dis­cussies kon afgeleid worden dat de meeste deelnemers te vinden waren voor het werken op basis van toekomstbomen en dat een dunning in functie van die toekomstbomen wordt aangeduid. Indien pleksgewijs geen toekomstbomen gevonden worden, zal men ofwel niets doen ofwel een ver­jongings­groep maken. Bij **groeps­gewijze verjonging** kan met trachten de nevenetage te sparen om ze door te laten groeien, of, misschien beter, op een tweede verjongings­golf rekenen. Door te spelen met de grootte van de groepen kan men eik en beuk, dan wel den en berk **bevoordelen**. Op­merkelijk in de bestanden die we doorliepen, was dat ook hier de eiken in de onderetage voornamelijk wintereiken waren en slechts in mindere mate zomereiken. Amerikaanse vogelkers hoeft op rijke zand­bodems niet noodzakelijk een probleem­soort te zijn. De soort kwam hier slechts spora­disch (in ieder geval niet kroonsluitend) voor. Tot slot is ook berk in deze situaties een zwaar onderschatte boom­soort die toch heel wat potenties heeft om op beperkte schaal een nevenaanbod van kwaliteitshout te produceren. ■